

בענייני הסיבה פסחים (קח).

הבה נתחיל את הזמן ד"שלים יום קודם הפסח בסוגיא הראשונה בענייני הסדר
(הלא הם כתובים בעיקר בפרק בתרא).

ב בגדר מצות הסיבה

תוס' הכא (ד"ה מאי), ולפחות "ומה שצריך ..."
תוס' (ד"ה כולהו), לפחות עד "... וישתה"
רא"ש הכא (ריש סי' כ'), עד "... ויאכל
בהסיבה" [או טפי, עד "... כוס של חובה"]
ראיית הרא"ש היא מהמשך הגמ' בסוף העמוד
– "איבעיא להו שמש ... שמע מינה"
◀ איך מתייחס (relate) הרא"ש לתוס'?

בית יוסף (סי' תע"ב סעיף ז')

◀ במה נחלקו?

◀ מהי נקודת המחלוקת?

רא"ש לקמן (ק"ט: / סי' ל"ד), לפחות "הלכך
נראה ... מרור וחרוסת"
רמב"ם סוף הל' חמץ ומצה (פ"ח הל' י"ג), והוא
על-פי הרי"ף
◀ במה נחלקו לגבי אפיקומן?
◀ מה יתן ומה יוסיף להבנתך במחלוקתם
הקודמת (כלומר, בבית יוסף)?

כדרכו, דברי הרמב"ם (שבבית יוסף) יובנו
ביתר שאת ע"י עיונם בהקשר (in context) –
רמב"ם הל' חמץ ומצה (פ"ו הל' א'; פ"ז הל' א';
ו' – ח') – וטוב ללמוד או לעבור על כל פרק ו'
ט"ז אורח חיים (סימן תע"ב סעיף-קטן ו')
חידושי מרן רי"ז הלוי הכא

נתחיל במקור הדברים –

משנה הכא [=פסחים] (צ"ט):

גמרא (קח.), "ואפילו ... אידי ואידי בעו
הסיבה"

וכעת נעיין בב' נקודות, "קטנה" ואח"כ
"גדולה" –

א ספק

◀ מה קשה לך על מסקנת הגמ'?

ר"ן הכא (כג. בדפי הרי"ף, ד"ה והשתא)
◀ מה היה קשה לו? וכמה תירוצים נזכרו
בדבריו?
◀ האם ניחא ליה בתירוץ א', או לא? למה?
◀ בכדי לענות על זה, כמובן שעליך להתבונן
– במה יפה כחו של כל תירוץ?

ר"ן מגילה (ב. בדפי הרי"ף, ריש ד"ה ולענין).
לפחות עד "... ופטור בשני"
◀ איך קשורים דברי הר"ן בב' המקומות
זל"ז?

[משנה למלך הל' מגילה (פ"א הל' י"א), לפחות ד"ה
עיר וד"ה ארן]

ר"ן על הרי"ף מסכת מגילה (דף ב עמוד א)

ולענין עיירות המסופקות אם הן מוקפין חומה מימות יהושע בן נון או לא הורו הגאונים ז"ל שהולכין בהן אחר רוב עיירות שרובן אינן מוקפות חומה מימות יהושע וקורין בהן זי"ד ועוד שאפילו תאמר שהוא ספק שקול ה"ל ספק של דבריהם ולקולא ונמצא פטורות בשניהם ומצטל ממנו בודאי מקרא מגילה לפיכך קורא בראשון ופטור בשני ...

בית יוסף אורח חיים (סימן תעב סעיף ז)

וכל מי שזריך הסיבה אם אכל ושחה בלא הסיבה לא יצא. כן כתב שם הרא"ש ודייק כן מלישנא דגמרא.

כתב הרמב"ם אימתי זריך הסיבה בשעת אכילת כזית מזה וכ"כ סמ"ג (עשין מא קיח). ואשיר"י (שם) והמרדכי (לז ע"ד) והגהות מיימון (פ"ז אות ה) כתבו שזריך הסיבה כשאוכל בתחלה כזית מזה וכן כזית אפיקומן ...

משנה למלך הלכות מגילה וחנוכה (פרק א הלכה יא)

עיר שהוא ספק ואין ידוע אם הייתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או אח"כ הוקפה קוראין בשני הימים וכו'. בפ"ק דמגילה, וכתב הר"ן ז"ל ולענין עיירות המסופקות אם הם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון או לא הורו הגאונים שהולכין בהן אחר רוב עיירות שרובן אינן מוקפות חומה וקורין בהן זי"ד ועוד שאפילו תאמר שהוא ספק שקול ה"ל ספק של דבריהם ולקולא ונמצא פטור בשניהם ומצטל ממנו בודאי מקרא מגילה לפיכך קורא בראשון ופטור בשני ע"כ. וכוונת דבריו נראה דכיון דמן הדין הו"ל ספק של דבריהם ולקולא אלא דלא אפשר למיזל לקולא דא"כ נמצא אמה פטור בשניהם דבכל יומא ויומא איכא למימר שמה אינו חייב ביום זה מש"ה אמרינן דיקרא בראשון ופטור בשני משום דהו"ל ספק של דבריהם דשמה נפטר במה שקרא בראשון ומאי דאמרינן דיקרא בראשון הוא משום דכיון דעכ"פ זריך לקרות יום אחד או זי"ד או בט"ו זריך לקרות זי"ד דתיכף שבה המצוה לידו זריך שיקיימנה:

...

אך מה שיש לי לדקדק בדברי הר"ן הללו הוא דכיון דלא מצינא למימר דהו"ל ספק של דבריהם ולקולא משום דא"כ אמה פטור בשניהם ומצטל ממנו מקרא מגילה א"כ נחייב אוחו שיקרא זי"ד ובט"ו דמאי חזית דנקיל בט"ו טפי מי"ד. והר"ן עצמו בפרק ערבי פסחים עלה דההיא דאמרינן והשתא דאחמר הכי ואחמר הכי כולהו זריכי היסבה כתב דאע"ג דבעלמא קי"ל איפכא דכל ספיקא דרבנן לקולא מ"מ הכא צעו למעבד היסבה בכולהו דאי ניזול לקולא אמאי נקל בהני טפי מהני ואי ניקל בתרוייהו הא מיעקרא מצות היסבה לגמרי ע"כ. ולפי מ"ש הר"ן במגילה ה"ג גבי היסבה הול"ל שיעשה היסבה בתרי קמאי דוקא. ונראה דיש לחלק בין כשהספק הוא בתקנת חכמים דאז כדי שלא תיעקר תקנתם זריך לקיים בכל מאי דאפשר שתקנו כגון במצות היסבה דאי אמרת דדוקא קמאי זריכי אח"ל דתקנת חכמים הייתה בכפי בתראי נמצא שנתבטלה תקנת חכמים מכל וכל וכן איפכא אבל גבי מגילה דתקנת חכמים במקומה עומדת אלא דיש קצת עיירות דמסופקות באיזה יום יקראו נהי דלא מהני טעמא דספק של דבריהם לפוטרום מכל וכל מ"מ היכא דקרא זי"ד מהני טעמא דספק של דבריהם לפוטרום מקריאה בט"ו. ועיין בתשובת המבי"ט חלק א' סי' כ"א שכתבו ז"ל ואחר מעט שנים נולד בין החכמים מחלוקת על שנת השמיטה איזו היא ואפשר כי על זה רפו ידיהם מלנהוג איסור בפירות שביעית של עכו"ם דשביעית בזמן הזה דרבנן והוי ספיקא דרבנן איזו שנה היא ולקולא ע"כ:

ט"ו אורח חיים (סימן תעב ס"ק ו)

(ו) ולכתחלה יסב כל הסעודה. - ק"ל [= קשה ל] מדאי' בגמ' השמש שאכל כזית מזה כשהוא מיסב יצא ש"מ דאדם אחר לא יצא אלא זריך להסיב בכל הסעודה וכאן אמרי' דדוקא לכתחלה יסב בכל הסעודה. וברמב"ם פ"ז כ' וז"ל אימתי זריך היסבה בשעת אכילת כזית מזה ובשחיית ד' כוסות האלו ושאר אכילתו ושחייתו אם היסב הרי זה משובח וקשה מאי חילוק יש בין שמש לאחר לפ"ו. וא"ל דשמש א"ל לקיים המצוה מן המובחר דא"כ לא ה"ל בשמש שיצא אלא ה"ל א"ל אלא לכזית וי"ל דאין חילוק בין שמש לאחר בזה ולא נקט שם אלא ללמדנו שאף השמש חייב בהיסבה וכדי של"מ היאך אפשר לו בהסיבה כיון שזריך לילך אנה ואנה לזה חירץ דהא עיקר החיוב לכל אדם אינו אלא בכזית מזה וזה יוכל השמש שפיר לקיימו: ומהר"ל מפראג כ' לחלק בין שמש לאחר ולא נתיישב לי אלא בדרך שכתבתי: